

การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนภายใต้บริบทสังคมไทย*

DEVELOPING SUSTAINABLE AGRITOURISM WITHIN THE CONTEXT OF THAI SOCIETY

พีรภัทร สวงวนศิลป์¹, คู่ขวัญ แสงศิริ² และพงษ์พันธ์ พุทธิวิศิษฐ์³

Peerapat Sanguansin¹, Kukwan Sangsiri² and Pongpan Puttavisit³

¹⁻³มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

¹⁻³Pibulsongkram Rajabhat University, Thailand

Corresponding Author's Email: psaun@psru.ac.th

บทคัดย่อ

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรถือเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจฐานรากและสร้างรายได้ให้กับประเทศ ท่ามกลางพลวัตความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ สังคม และพฤติกรรมของนักท่องเที่ยวในยุคปัจจุบัน การยกระดับแหล่งท่องเที่ยวให้มีความยั่งยืนจึงเป็นสิ่งจำเป็น โดยเฉพาะการออกแบบ "กิจกรรมแหล่งเรียนรู้" ให้สอดคล้องกับบริบทศักยภาพของพื้นที่และกลุ่มเป้าหมาย จากการศึกษาและสังเคราะห์ข้อมูลพบว่า แนวทางการพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพประกอบด้วย 7 องค์ประกอบหลัก ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมของชุมชน 2) การอนุรักษ์และการใช้ประโยชน์อย่างยั่งยืน 3) การสร้างประสบการณ์เรียนรู้เชิงลึก 4) การจัดการความรู้ 5) การบริหารจัดการแบบองค์รวม 6) การตอบสนองต่อกลุ่มเป้าหมาย และ 7) การตลาดเชิงสร้างสรรค์ ทั้งนี้ การขับเคลื่อนยุทธศาสตร์ดังกล่าวควรมุ่งเน้นการสื่อสารอัตลักษณ์ที่โดดเด่นผ่านการออกแบบประสบการณ์ที่เน้นการลงมือปฏิบัติจริง เพื่อสร้างการจดจำและการบอกต่อ ผสานการบูรณาการสื่อดิจิทัลและเครือข่ายท้องถิ่นในการยกระดับกิจกรรมสู่ผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยวที่มีมาตรฐาน ซึ่งจะเป็นรากฐานสำคัญในการสร้างความมั่นคงทางเศรษฐกิจและความยั่งยืนของทรัพยากรชุมชนในระยะยาว

คำสำคัญ: การพัฒนา, การท่องเที่ยวเชิงเกษตร, ความยั่งยืน, กิจกรรมแหล่งเรียนรู้

Abstract

Agritourism serves as a pivotal mechanism for driving the grassroots economy and generating national income. Amidst dynamic socio-economic shifts and evolving tourist behaviors, adapting destinations for sustainability is essential,

* Received 25 December 2025; Revised 8 March 2026; Accepted 9 March 2026

particularly through the design of learning activities compatible with local contexts and target groups. The study synthesizes seven key components for developing effective learning resources: 1) community participation, 2) conservation and sustainable utilization, 3) deep experiential learning, 4) knowledge management, 5) holistic management, 6) responsiveness to target groups, and 7) creative marketing. Strategically, development should focus on communicating unique local identities through active participation experiences to enhance memorability and word-of-mouth. Integrating digital media and local networks into standardized tourism products is crucial for ensuring the long-term economic stability and resource sustainability of the community.

Keywords: Development, Agritourism, Sustainability, Learning Activities

บทนำ

อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นกลไกสำคัญในการขับเคลื่อนเศรษฐกิจของประเทศไทย โดยสร้างรายได้มากกว่าร้อยละ 20 ของระบบเศรษฐกิจ อย่างไรก็ตาม แนวทางการพัฒนาที่ให้ความสำคัญกับจำนวนนักท่องเที่ยวเป็นหลักในอดีต ได้ก่อให้เกิดผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างต่อเนื่อง จึงทำให้การยกระดับการท่องเที่ยวไทยในปัจจุบันต้องปรับจากการมุ่งเน้นเชิงปริมาณไปสู่การให้ความสำคัญกับนักท่องเที่ยวคุณภาพ ซึ่งมีการใช้จ่ายสูง พำนักราน และสร้างคุณค่าต่อระบบเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อมมากกว่า (พิมพ์วิภา ตราชูวนิช และ ณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย, 2565) ขณะเดียวกัน การระบาดของโรคโควิด-19 และการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ได้ส่งผลให้พฤติกรรมนักท่องเที่ยวเปลี่ยนแปลงไป โดยหันมาให้ความสำคัญกับประสบการณ์ที่มีความหมาย ความใกล้ชิดธรรมชาติ และการมีส่วนร่วมต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและสังคมมากขึ้น แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนว่าประเทศไทยควรขับเคลื่อนการท่องเที่ยวบนฐานของการสร้างคุณค่า มากกว่าการเพิ่มจำนวนผู้มาเยือนเพียงอย่างเดียว ซึ่งสอดคล้องกับยุทธศาสตร์ชาติและแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 พ.ศ. 2566–2570 ที่กำหนดให้ประเทศไทยมุ่งสู่การเป็นจุดหมายปลายทางการท่องเที่ยวที่เน้นคุณภาพและความยั่งยืน นอกจากนี้ ประเทศไทยยังมีศักยภาพด้านการเกษตรสูง โดยมีมูลค่าการส่งออกสินค้าเกษตรอยู่ในอันดับที่ 8 ของโลก (กรมประชาสัมพันธ์, 2567)

ในอีกด้านหนึ่งภาคการเกษตรไทยกำลังเผชิญปัญหาเชิงโครงสร้างจากระบบการผลิตแบบพืชเชิงเดี่ยว การใช้สารเคมีอย่างเข้มข้น ความเสื่อมโทรมของดิน ความผันผวนจากภัยธรรมชาติ โรคระบาด และข้อจำกัดด้านราคาและคุณภาพผลผลิต ปัญหาเหล่านี้ส่งผลต่อรายได้และความมั่นคงทางเศรษฐกิจของเกษตรกรรายย่อย การปรับเปลี่ยนสู่เกษตรอินทรีย์และระบบ

การรับรองแบบมีส่วนร่วมจึงเป็นแนวทางสำคัญในการเสริมสร้างความยั่งยืน ลดต้นทุน และเพิ่มอำนาจต่อรองให้กับชุมชน (Phromthep & Torut, 2024) ภายใต้บริบทดังกล่าว การเชื่อมโยงภาคเกษตรกับภาคการท่องเที่ยวจึงเป็นแนวทางที่มีศักยภาพในการเพิ่มมูลค่าทางเศรษฐกิจและกระจายรายได้สู่ท้องถิ่น

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่ตอบสนองทั้งมิติทางเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม เพราะเป็นการบูรณาการกิจกรรมท่องเที่ยวเข้ากับการเรียนรู้ด้านการเกษตร วิถีชีวิต ภูมิปัญญา ทรัพยากร และวัฒนธรรมของชุมชนท้องถิ่น อีกทั้งยังสอดคล้องกับนโยบายที่มุ่งยกระดับเมืองรองและการท่องเที่ยวชุมชนให้มีมาตรฐานยิ่งขึ้น รวมถึงแนวคิดเศรษฐกิจ BCG ที่มุ่งสร้างสมดุลระหว่างการเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาสังคม และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2566) นอกจากนี้ แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรยังเอื้อต่อการสร้างประสบการณ์ตรงให้นักท่องเที่ยวผ่านการเรียนรู้วิถีเกษตร การมีส่วนร่วมในกิจกรรม และการเลือกซื้อผลผลิตหรือผลิตภัณฑ์ชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้แก่พื้นที่และชุมชนอย่างเป็นรูปธรรม (กรมการท่องเที่ยว, 2565)

การจำแนกประเภทและรูปแบบการท่องเที่ยว

ในมิติของกิจกรรมและการพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการท่องเที่ยว จากนิยามประเภทการท่องเที่ยวที่องค์การการท่องเที่ยวโลกเสนอไว้ เช่น cultural tourism, ecotourism, rural tourism, adventure tourism, health tourism, business tourism และ sports tourism (World Tourism Organization, 2019) ร่วมกับแนวคิดด้าน niche tourism (Novelli, 2005) สามารถสังเคราะห์รูปแบบการท่องเที่ยวออกเป็น 3 กลุ่มสำคัญ ได้แก่

1) การท่องเที่ยวที่เน้นธรรมชาติ (Natural Based Tourism) ครอบคลุมกิจกรรมที่อาศัยทรัพยากรธรรมชาติและระบบนิเวศเป็นฐาน เช่น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร การท่องเที่ยวชนบท การท่องเที่ยวชายฝั่งและทางน้ำ และการท่องเที่ยวภูเขา

2) การท่องเที่ยวที่เน้นรากเหง้าทางวัฒนธรรม (Cultural Based Tourism) มุ่งเน้นการเรียนรู้มรดก ประวัติศาสตร์ ประเพณี และวิถีชีวิตของชุมชน

3) การท่องเที่ยวตามความสนใจเฉพาะด้าน (Special Interest Tourism) สะท้อนแรงจูงใจที่เฉพาะของนักท่องเที่ยว เช่น สุขภาพ กีฬา การผจญภัย การศึกษา กิจกรรม การอาสาสมัคร ธุรกิจและการประชุมและนิทรรศการ

ในบริบทของประเทศไทยการจำแนกประเภทและรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างเป็นระบบมีนัยสำคัญต่อการกำหนดทิศทางการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยว การออกแบบสินค้าและบริการ การวางตำแหน่งทางการตลาด และการจัดการทรัพยากรให้สอดคล้องกับศักยภาพของพื้นที่ โดยแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 3 (พ.ศ. 2566–2570) ให้ความสำคัญกับการยกระดับคุณภาพและมูลค่าทางการท่องเที่ยว การส่งเสริมตลาดคุณภาพสูง และการ

ประยุกต์ใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและนวัตกรรมเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและยกระดับประสบการณ์การท่องเที่ยว (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566). แนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวอัจฉริยะ ซึ่งมองว่าเทคโนโลยีดิจิทัลเป็นกลไกสำคัญในการออกแบบประสบการณ์การเชื่อมโยงผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง และการร่วมสร้างคุณค่าระหว่างนักท่องเที่ยว ผู้ประกอบการ และพื้นที่ท่องเที่ยว (Neuhofer & Buhalis, 2021). ดังนั้น การทำความเข้าใจประเภทและรูปแบบการท่องเที่ยวอย่างชัดเจนจึงเป็นฐานสำคัญทั้งต่อการกำหนดนโยบาย การพัฒนาผลิตภัณฑ์ และการเสริมสร้างขีดความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวไทยควบคู่กับความยั่งยืนในระยะยาว (United Nations, 2010; กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566).

บริบทการท่องเที่ยวในประเทศไทย

สถานการณ์การท่องเที่ยวไทยในปี 2568 สะท้อนการเปลี่ยนผ่านของอุตสาหกรรมภายใต้แรงกดดันจากภาวะเศรษฐกิจและปัจจัยแวดล้อมระดับมหภาค แม้จำนวนนักท่องเที่ยวต่างชาติสะสมอยู่ที่ 32.97 ล้านคน ลดลงร้อยละ 7.23 จากปีก่อน แต่โครงสร้างตลาดยังคงมีเสถียรภาพจากนักท่องเที่ยวกลุ่มหลัก โดยเฉพาะมาเลเซียและจีน (กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา, 2569) แนวโน้มดังกล่าวสะท้อนว่าอุตสาหกรรมท่องเที่ยวไทยกำลังปรับจากการขับเคลื่อนด้วยปริมาณ ไปสู่การสร้างมูลค่าเพิ่มผ่านการกระจายการเดินทางสู่เมืองรองและการส่งเสริมการท่องเที่ยวภายในประเทศ ซึ่งช่วยลดความเสี่ยงจากการพึ่งพาสถานที่ต่างประเทศเพียงด้านเดียว (ศูนย์วิจัยกสิกรไทย, 2568)

ในเชิงนโยบาย รัฐบาลได้ผลักดันโครงการ Amazing Thailand Grand Tourism and Sports Year 2025 เพื่อบูรณาการการท่องเที่ยว กีฬา และวัฒนธรรมในการยกระดับศักยภาพการแข่งขันของประเทศ (กรมประชาสัมพันธ์, 2567) ทิศทางดังกล่าวสอดคล้องกับพฤติกรรมนักท่องเที่ยวที่เปลี่ยนจากการเยี่ยมชมสถานที่ไปสู่การแสวงหาประสบการณ์เชิงลึก การมีส่วนร่วม และความหมายของการเดินทางมากขึ้น

ภายใต้บริบทนี้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงมีความสำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจฐานราก เพราะเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงการเรียนรู้ วิถีชีวิต ภูมิปัญญา และทรัพยากรชุมชนเข้ากับการสร้างประสบการณ์ตรงให้แก่นักท่องเที่ยว กิจกรรมที่เปิดโอกาสให้ผู้มาเยือนได้ลงมือปฏิบัติและเรียนรู้ร่วมกับชุมชน ช่วยเสริมความผูกพันระหว่างนักท่องเที่ยวกับพื้นที่ และสนับสนุนการอนุรักษ์ทรัพยากรในท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2568) ดังนั้น การทำความเข้าใจบริบทการท่องเที่ยวไทยอย่างรอบด้านจึงเป็นฐานสำคัญต่อการกำหนดนโยบาย การออกแบบผลิตภัณฑ์ท่องเที่ยว และการยกระดับขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศอย่างยั่งยืน

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรหมายความว่าสำคัญของชุมชนเกษตรกรรม

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวทางเลือกที่ผสมผสานการพักผ่อนเข้ากับการเรียนรู้ และได้รับความสนใจเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวได้สัมผัสบรรยากาศชนบท อาหารท้องถิ่น ศิลปวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนอย่างใกล้ชิด (ราณี อธิชัยกุล และคณะ, 2558; Sathe & Randhave, 2019) ลักษณะสำคัญของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้คือการเกิดขึ้นในพื้นที่เกษตรกรรมและชนบท โดยมุ่งให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้กระบวนการผลิตทางการเกษตร ควบคู่กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมด้านการดำรงชีวิต ประเพณี และวัฒนธรรมของชุมชน ซึ่งช่วยเพิ่มมูลค่าให้ทรัพยากรท้องถิ่นและสร้างรายได้แก่เกษตรกร (Department of Tourism, 2009)

ขอบเขตของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรมีได้จำกัดเฉพาะการเพาะปลูก แต่ยังครอบคลุมการเลี้ยงสัตว์ การขยายพันธุ์สัตว์เศรษฐกิจ และกิจกรรมหรือเทศกาลที่เชื่อมโยงกับการจำหน่ายผลผลิตและผลิตภัณฑ์ทางการเกษตร (Phuttachan, 2020) อีกทั้งยังสอดคล้องกับแนวคิดการท่องเที่ยวยั่งยืน เนื่องจากสามารถสร้างรายได้แก่ชุมชนควบคู่กับการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสมและลดความเสื่อมโทรมของแหล่งท่องเที่ยว (Sathe & Randhave, 2019) นอกจากนี้ยังมีการอธิบายในมิติที่เน้นการมีส่วนร่วมเชิงปฏิบัติระหว่างนักท่องเที่ยวกับเกษตรกร ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิด agricultural tourism หรือ agri-tourism ที่มุ่งให้ผู้มาเยือนได้เรียนรู้วิถีเกษตรจากประสบการณ์ตรง (กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา, 2566)

การท่องเที่ยวเชิงเกษตร มีหลักการพื้นฐานที่สำคัญ (Katherine L. Adam, 2004) แบ่งออกเป็น 3 ประการ ดังนี้

1. องค์ประกอบแรกครอบคลุมทั้งทรัพยากรการเกษตร วิถีชนบท ธรรมชาติ และวัฒนธรรมท้องถิ่น เช่น สัตว์เลี้ยง แปลงเพาะปลูก โรงนา การแต่งกาย และการละเล่นพื้นบ้าน ซึ่งล้วนช่วยสร้างความน่าสนใจและสะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชน
2. องค์ประกอบที่สองคือกิจกรรมเชิงปฏิบัติที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเรียนรู้จากประสบการณ์ตรง เช่น การเก็บผลผลิตตามฤดูกาล การขยายพันธุ์พืช การขี่ม้า การประกอบอาหาร และกิจกรรมสันทนาการต่าง ๆ ที่เพิ่มความเพลิดเพลินและสร้างความผูกพันกับพื้นที่
3. ส่วนองค์ประกอบที่สามคือการจำหน่ายผลผลิตทางการเกษตรและสินค้าชุมชน ทั้งในรูปแบบผลผลิตสด ผลิตภัณฑ์แปรรูป อาหาร ขนม ของที่ระลึก และสินค้า OTOP ซึ่งไม่เพียงสร้างรายได้โดยตรงแก่ผู้ประกอบการและชุมชน แต่ยังช่วยต่อยอดประสบการณ์การท่องเที่ยวให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและความทรงจำที่ยั่งยืน

กิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระยะแรกมีลักษณะเด่น 4 ประการ คือ การสาธิตกระบวนการผลิต การถ่ายทอดความรู้ทางการเกษตร การจำหน่ายสินค้าชุมชน และการแนะนำ

ธุรกิจการเกษตร ซึ่งเป็นกลไกสำคัญในการใช้ทรัพยากรเกษตรของชุมชนให้เกิดคุณค่าทางเศรษฐกิจและการเรียนรู้ (เทพกร ณ สงขลา, 2554) อย่างไรก็ตามภายหลังจากโควิด-19 รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงเกษตรของไทยได้เปลี่ยนผ่านไปสู่นวัตกรรมที่หลากหลายและซับซ้อนยิ่งขึ้น โดยให้ความสำคัญกับประสบการณ์เชิงปฏิบัติ การใช้เทคโนโลยี และการตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่มากขึ้น 13 รูปแบบ ที่สะท้อนการปรับตัวเชิงรุกของผู้ประกอบการดังนี้ (Sangnak et al., 2025)

1. การยกระดับฟาร์มสู่แหล่งเรียนรู้เชิงปฏิบัติการ (Immersive Learning)
2. การผสมผสานเทคโนโลยีเกษตรแม่นยำ (Integrated Farming)
3. การท่องเที่ยวฟาร์มปศุสัตว์ (Animal Farm Tourism)
4. การท่องเที่ยวชายฝั่งและประมง (Coastal and Fishery Tourism)
5. การท่องเที่ยวสวนดอกไม้ (Floral Tourism)
6. การท่องเที่ยวเชิงเทคโนโลยี (Technology-driven Agritourism)
7. การท่องเที่ยวทุ่งนา (Rice Paddy Field Tourism)
8. การท่องเที่ยวเชิงเกษตรแบบแปลกใหม่ (Unconventional)
9. การท่องเที่ยวบนพื้นที่สูง (Highland Agritourism)
10. ที่พักในแหล่งท่องเที่ยวเกษตร (Agritourism and Accommodation)
11. การท่องเที่ยวเชิงสติและสุขภาพ (Mindfulness and Wellness)
12. การท่องเที่ยวเก็บเกี่ยวผลผลิต (Pick-your-own: Strawberry)
13. การท่องเที่ยวจำลองสถานที่ (Simulated Tourist Destination)

โดยการพัฒนาการดังกล่าวสอดคล้องกับ 4 แนวโน้มสำคัญ ได้แก่ การเพิ่มความหลากหลายของกิจกรรม การบูรณาการเทคโนโลยีในการจัดการและสื่อสาร การให้ความสำคัญกับความยั่งยืน และการออกแบบประสบการณ์แบบมีส่วนร่วม ซึ่งเปลี่ยนบทบาทของนักท่องเที่ยวจากผู้เยี่ยมชมไปสู่ผู้ร่วมสร้างประสบการณ์ร่วมกับชุมชน ความสำเร็จจึงไม่ได้ขึ้นอยู่กับนวัตกรรมของผู้ประกอบการเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยการสนับสนุนจากภาครัฐในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การเงิน การพัฒนาศักยภาพ และความร่วมมือระหว่างภาคส่วน เพื่อเสริมความเข้มแข็งให้เศรษฐกิจฐานรากควบคู่กับการอนุรักษ์ทุนทางวัฒนธรรมและสิ่งแวดล้อม (Sangnak et al., 2025)

กลยุทธ์การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสู่ความยั่งยืน

การขับเคลื่อนการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสู่ความยั่งยืนต้องเริ่มจากการประเมินศักยภาพของพื้นที่อย่างรอบด้าน ทั้งด้านทรัพยากร อัตลักษณ์ชุมชน โครงสร้างพื้นฐาน และความพร้อมของคนในท้องถิ่นในการรองรับนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการวิเคราะห์จุดแข็ง จุดอ่อน โอกาส และข้อจำกัดของพื้นที่อย่างเป็นระบบ เพื่อกำหนดทิศทางการพัฒนาที่เหมาะสมกับทุนทาง

สังคมและทุนทางวัฒนธรรมของชุมชน (ปัญญาดา นาดี, 2561) ขณะเดียวกันความยั่งยืนของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรไม่ได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรเพียงลำพัง แต่ขึ้นอยู่กับความสามารถของชุมชนในการจัดการตนเองผ่านกระบวนการมีส่วนร่วม การจัดองค์กรชุมชนที่เข้มแข็ง และการกำหนดกลไกแบ่งปันผลประโยชน์อย่างเป็นธรรม ซึ่งช่วยเสริมสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและลดความเปราะบางในการดำเนินงานระยะยาว (ปัญญาดา นาดี, 2561)

ในเชิงปฏิบัติการพัฒนาควมมุ่งสร้างมูลค่าเพิ่มจากฐานทรัพยากรเดิมของท้องถิ่นผ่านการจ้างงานคนในพื้นที่ การสนับสนุนสินค้าและบริการชุมชน การใช้ทรัพยากรอย่างคุ้มค่า และการยกระดับมาตรฐานบริการควบคู่กับการดูแลสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ การเสริมสร้างความรู้ทักษะ และทัศนคติของผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมถึงการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือกับหน่วยงานภายนอก จะช่วยเพิ่มศักยภาพของชุมชนทั้งด้านวิชาการ การบริหารจัดการ และการตลาด (ปัญญาดา นาดี, 2561) ภายใต้บริบทการท่องเที่ยวร่วมสมัย การประยุกต์ใช้ความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรมยังเป็นกลไกสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรสามารถตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ได้อย่างเหมาะสม โดยข้อค้นพบดังกล่าวสอดคล้องในภาพรวมกับงานศึกษาร่วมสมัยที่เน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การพัฒนานวัตกรรม และการยกระดับศักยภาพพื้นที่เพื่อความยั่งยืนของการท่องเที่ยว (ปิ่นพงษ์ วงศ์ณาศรี และคณะ, 2568; อิริยา ดวงดี และลินจง โพขารี, 2567)

โดยสรุป การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืนต้องอาศัยการบูรณาการระหว่างศักยภาพของพื้นที่ การจัดการโดยชุมชน การสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจ และการประยุกต์ใช้นวัตกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อให้การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นทั้งกลไกสร้างรายได้เสริมความเข้มแข็งของชุมชน และรักษาอัตลักษณ์ท้องถิ่นได้อย่างต่อเนื่อง

แนวทางการพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตร

กิจกรรมและแหล่งเรียนรู้เป็นกลไกหลักในการสร้างคุณค่าและความน่าสนใจให้แก่การท่องเที่ยวเชิงเกษตร เนื่องจากเป็นส่วนที่เชื่อมโยงทรัพยากรการเกษตร วิถีชุมชน และประสบการณ์ของนักท่องเที่ยวเข้าด้วยกันอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งรูปแบบของกิจกรรมไม่อาจกำหนดตายตัวได้ หากต้องพิจารณาให้สอดคล้องกับลักษณะของนักท่องเที่ยวและทุนทางพื้นที่ของแต่ละชุมชน ด้วยเหตุนี้การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจึงจำเป็นต้องอาศัยแนวทางที่เหมาะสมทั้งในมิติของการจัดการ การเรียนรู้ และความยั่งยืน โดยสามารถสังเคราะห์เป็นแนวทางสำคัญได้ 7 ประการ ดังนี้

1. ยึดชุมชนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา การพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้ควรเปิดโอกาสให้คนในชุมชนมีส่วนร่วมตั้งแต่การกำหนดแนวคิด การวางแผน การดำเนินงาน และการแบ่งปันผลประโยชน์ เพื่อสร้างความเป็นเจ้าของร่วมและเสริมความเข้มแข็งของชุมชนในระยะยาว

2. ประเมินศักยภาพพื้นที่และอัตลักษณ์ให้ชัดเจน ชุมชนมีทุนทางทรัพยากร วิถีชีวิต และภูมิปัญญาแตกต่างกัน จึงควรประเมินความพร้อมของพื้นที่ทั้งด้านทรัพยากร บุคลากร โครงสร้างพื้นฐาน และขีดความสามารถในการรองรับนักท่องเที่ยว เพื่อกำหนดอัตลักษณ์ของแหล่งเรียนรู้ให้สอดคล้องกับบริบทจริงของพื้นที่

3. การสร้างประสบการณ์เรียนรู้เชิงลึก ทุกชุมชนมีเรื่องราว ประวัติศาสตร์ ความเป็นมาของแต่ละชุมชนที่แตกต่างกันไป ดังนั้นควรนำเสนอเรื่องราว (Story telling) ออกแบบผ่านกิจกรรมให้นักท่องเที่ยวลงมือทำจริง เช่น การทำอาหาร, หัตถกรรม, หรือเข้าร่วมประเพณีสำคัญของชุมชน จากการสัมผัสการมีส่วนร่วมอย่างมีความหมาย

4. การจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ องค์ความรู้ด้านเกษตร ภูมิปัญญาชาวบ้าน เรื่องเล่าชุมชน และทุนทางวัฒนธรรมควรถูกรวบรวมและถ่ายทอดอย่างเป็นระบบ เพื่อพัฒนาเป็นฐานการเรียนรู้ที่มีเนื้อหาชัดเจน น่าเชื่อถือ และสามารถต่อยอดเป็นกิจกรรมที่มีคุณค่าเชิงวิชาการและการท่องเที่ยวได้

5. ยกระดับคุณภาพบริการควบคู่กับการอนุรักษ์ทรัพยากร การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ควรคำนึงถึงมาตรฐานบริการ ความปลอดภัย สุขอนามัย และสิ่งอำนวยความสะดวกพื้นฐาน ควบคู่กับการใช้ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรมอย่างเหมาะสม เพื่อรักษาสมดุลระหว่างรายได้กับความยั่งยืนของพื้นที่

6. เชื่อมโยงเครือข่ายและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ชุมชน แหล่งเรียนรู้ไม่ควรดำเนินงานอย่างโดดเดี่ยว แต่ควรเชื่อมโยงกับผู้ผลิตในชุมชน กลุ่มวิสาหกิจ ร้านค้า ที่พัก และแหล่งท่องเที่ยวใกล้เคียง เพื่อขยายโอกาสทางเศรษฐกิจ กระจายรายได้ และสร้างระบบนิเวศการท่องเที่ยวที่เข้มแข็ง

7. ประยุกต์ใช้การตลาดเชิงสร้างสรรค์และเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม การสื่อสารอัตลักษณ์ของแหล่งเรียนรู้ควรใช้ทั้งสื่อดิจิทัลและสื่อชุมชนอย่างสอดคล้องกับกลุ่มเป้าหมาย พร้อมประยุกต์ใช้เทคโนโลยีเพื่อการประชาสัมพันธ์ การจองกิจกรรม และการสร้างประสบการณ์ร่วมสมัย ซึ่งช่วยเพิ่มคุณค่าร่วมระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยวได้อย่างมีประสิทธิภาพ

โดยสรุปการพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรควรตั้งอยู่บนการมีส่วนร่วมของชุมชน การประเมินศักยภาพและอัตลักษณ์ของพื้นที่ การจัดการองค์ความรู้ท้องถิ่น และการใช้ทรัพยากรอย่างเหมาะสม เพื่อให้แหล่งเรียนรู้สามารถสร้างคุณค่าทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมแก่ชุมชนได้อย่างยั่งยืน (ปัญญาดา นาดี, 2561) ส่วน การออกแบบกิจกรรมจำเป็นต้องตอบสนองต่อพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ผ่านการสร้างประสบการณ์เรียนรู้เชิงลึก การเชื่อมโยงเครือข่าย และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีและนวัตกรรมอย่างเหมาะสม เพื่อยกระดับความน่าสนใจและความสามารถในการแข่งขันของการท่องเที่ยวเชิงเกษตรในระยะยาว (Sangnak et al., 2025)

สรุป

การท่องเที่ยวเชิงเกษตรเป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่เปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวเดินทางเข้าสู่พื้นที่เกษตรกรรมเพื่อเรียนรู้วิถีชีวิตเกษตรกร กระบวนการผลิตทางการเกษตร และ การใช้ทรัพยากรท้องถิ่นอย่างสร้างสรรค์ ควบคู่กับการพักผ่อนและการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของชุมชน กิจกรรมแหล่งเรียนรู้จึงเป็นหัวใจสำคัญของการท่องเที่ยวรูปแบบนี้ เพราะเป็นทั้งปัจจัยดึงดูดนักท่องเที่ยวและกลไกสร้างรายได้ให้ชุมชน ผ่านการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การเข้าชมแหล่งผลิต การพักในชุมชน และการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์เกษตรและสินค้าท้องถิ่น

อย่างไรก็ตามภายใต้การเปลี่ยนแปลงของสังคมและพฤติกรรมนักท่องเที่ยวยุคใหม่ แหล่งเรียนรู้เพื่อการท่องเที่ยวเชิงเกษตรจำเป็นต้องพัฒนาอย่างต่อเนื่อง ทั้งในด้านรูปแบบ กิจกรรม การบูรณาการเทคโนโลยีและนวัตกรรม ความร่วมมือของภาคส่วนในพื้นที่ และการประเมินผลอย่างรอบด้าน เพื่อยกระดับคุณภาพประสบการณ์ของนักท่องเที่ยว ควบคู่กับการสร้างความเข้มแข็งทางเศรษฐกิจ สังคม และความยั่งยืนให้แก่ชุมชนในระยะยาว

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านการสร้างเอกลักษณ์และความแตกต่าง แหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตรต้องมีการพัฒนากิจกรรมแหล่งเรียนรู้สะท้อนภูมิปัญญา พัฒนานวัตกรรมทางการเกษตรของชุมชน มีการจัดสรรพื้นที่ปลูกให้มีความเหมาะสมและเข้าชมได้ตลอดทั้งปี สร้างศูนย์การเรียนรู้หรือสวนเกษตรที่โดดเด่นและน่าสนใจ รวมถึง การทำงานร่วมกับแหล่งท่องเที่ยวอื่นในพื้นที่เพื่อสร้างเส้นทางท่องเที่ยวที่สมบูรณ์

2. ด้านการบริหารจัดการและชุมชน ชุมชนที่เป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต้องมีแผนการบริหารจัดการที่ชัดเจนทั้งระยะสั้น ระยะกลางและระยะยาว ต้องเน้นการมีส่วนร่วมของประชาชนตั้งแต่ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับประโยชน์ ในขณะเดียวกันต้องมีแผนพัฒนาบุคลากรหรือเกษตรกรให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับการบริการนักท่องเที่ยว

3. ด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์ เมื่อยุคสมัยมีการเปลี่ยนแปลง ชุมชนที่ดำเนินการเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงเกษตร ต้องอาศัยการใช้สื่อดิจิทัลทั้ง Facebook TikTok และอื่น ๆ เพื่อประชาสัมพันธ์ข้อมูลกิจกรรม สินค้าเกษตร และอื่น ๆ เพื่อให้นักท่องเที่ยวได้เข้าถึงข้อมูลได้ง่ายและรวดเร็ว

เอกสารอ้างอิง

กรมการท่องเที่ยว. (2565). แผนพัฒนาบริการท่องเที่ยว พ.ศ. 2566 – 2570. กรุงเทพมหานคร:

กรมการท่องเที่ยว กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.

กรมประชาสัมพันธ์. (2567). สินค้าเกษตรไทยขึ้นแท่นที่ 1 ในอาเซียนอันดับ 8 ของโลก.

เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.prd.go.th/th/content>

- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2566). ยุทธศาสตร์กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2566–2570). เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก <https://mots.go.th/download/article/>
- กระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา. (2568). สถิตินักท่องเที่ยวชาวต่างชาติที่เดินทางเข้าประเทศไทย ม.ค. - ธ.ค. ปี 2568 (เบื้องต้น). เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.mots.go.th/news/category/806>
- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2568). แผนแม่บทภายใต้ยุทธศาสตร์ชาติ (อินเทอร์เน็ต). เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.nesdc.go.th>
- กองเศรษฐกิจการท่องเที่ยวและกีฬา. (2569). สรุปสถานการณ์ท่องเที่ยวชาวต่างชาติรายสัปดาห์ ณ วันที่ 1 มกราคม 2569. เรียกใช้เมื่อ 3 กุมภาพันธ์ 2569 จาก <https://www.mots.go.th/news/category/806>
- เทพกร ณ สงขลา. (2554). การจัดการท่องเที่ยวเชิงเกษตรโดยชุมชน : กรณีศึกษาท่องเที่ยวเชิงเกษตรข้างกลาง จังหวัดนครศรีธรรมราช. *Journal of Business, Innovation and Sustainability (JBIS)*, 6(2), 1–12.
- ธนาคารแห่งประเทศไทย. (2568). รายงานนโยบายการเงิน ไตรมาสที่ 4 ปี 2568. กรุงเทพมหานคร: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- ปัญญาดา นาดิ. (2561). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรสู่ความยั่งยืน. *วารสารมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซีย ฉบับสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์*, 8(2), 113-124.
- ปณณพงศ์ วงศ์ณาศรี, ประณพัชญ์ จิตรจำนงค์, พระศุภชาติ ธมมัสสโร (สำลีวงศ์), จิราภรณ์ ชูชำนาญ และพระครูปิยธรรมานุสาสน์. (2568). การพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวโดยบูรณาการหลักสามัคคีธรรม เพื่อพัฒนานวัตกรรมส่งเสริมการท่องเที่ยวในยุคดิจิทัล. *วารสารมณีเชษฐาราม*, 8(4), 921-935.
- พิมพ์วิภา ตราชูวนิช และณัฐพงศ์ พันธุ์น้อย. (2565). ปริทัศน์บทความวิจัยเรื่อง : พฤติกรรมการท่องเที่ยวของนักท่องเที่ยวคุณภาพในบริบทประเทศไทย. *สารศาสตร์*, 5(3), 497-508.
- ราณี อธิชัยกุล และคณะ. (2558). แนวทางการพัฒนามาตรฐานและส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในประเทศไทย. ใน รายงานการวิจัย. *โครงการวิจัยอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและบริการ*.
- ศูนย์วิจัยกสิกรไทย. (2568). ไทยเที่ยวไทยปี 2568 คาดโต 2.2% ชะลอลงจากปีก่อน เทรนด์คนไทยเที่ยวเมืองน่าเที่ยว (เมืองรอง) มีสัดส่วนเพิ่มขึ้น (กระแสทรรศน์ ฉบับที่ 3589). เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.kasikornresearch.com/th/analysis/k->

- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 13 (พ.ศ. 2566–2570). เรียกใช้เมื่อ 10 ธันวาคม 2568 จาก <https://www.nesdc.go.th>
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2568). รายงานภาวะเศรษฐกิจไทยไตรมาสที่ 3 ของปี 2568 และแนวโน้มปี 2569. กรุงเทพมหานคร: สำนักนายกรัฐมนตรี.
- อิสริยา ดวงดี และสินจง โพชาวี. (2567). แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงเกษตรอย่างยั่งยืน บ้านผารังหมี อำเภอนีนมะปราง จังหวัดพิษณุโลก. วารสารมหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 18(2), 285–295.
- Adam, K. L. (2004). Entertainment Farming and Agri-Tourism. Retrieved December 10, 2025 from <https://www.pickyourown.org>
- Department of Tourism. (2009). Quality Standard Audit Manual Tourism-oriented Agriculture. 2nd ed. Bangkok: Office of Veterans Printing Affairs under Royal Patronage, Ministry of Tourism and Sports.
- Neuhofer, B. & Buhalis, D. (2021). Experience design in the smart tourism destination. In Routledge Handbook of the Tourist Experience. Routledge.
- Novelli, M. (Ed.). (2005). Niche tourism: Contemporary issues, trends and cases. Butterworth-Heinemann. From <https://www.sciencedirect.com>
- Phromthep, P. & Torut, B. (2024). Comparing the Collaboration of Smallholder Farmers through Participatory Guarantee System Practices in Northeastern Thailand. Sustainability, 16(10), 4186.
- Phuttachan, K. (2020). Agritourism. Retrieved December 10, 2025 from <https://www.lib.ku.ac.th/2019/index.php/covid-19/1090-agritourism>
- Sangnak, D., Poo-Udom, A., Tamnanwan, P., Kongduang, T. & Chanthothai, S. (2025). Agritourism as a catalyst for sustainable rural development: Innovations, challenges, and policy perspectives in the post-COVID-19 era. Journal of Infrastructure, Policy and Development, 9(1), 11185.
- Sathe, S. & Randhave, M. (2019). Agro-Tourism: A Sustainable Tourism Development in Maharashtra - A Case Study of Village Inn Agro-Tourism (Wardha). GE-International Journal of Management Research, 7(6), 45-58.
- World Tourism Organization. (2019). UNWTO tourism definitions. World Tourism Organization.